

Семинар тақырыбы: Экскурсиялық көрсету мен әңгімеге қойылатын талаптар мен міндеттер

Орындағандар:
Уайсқан Аружан
Қарабаева Мерурт
Әбдрахман Айзере
Самсалы Альмира
Маратжанова Гүлдерай
Демен Адиль

Экскурсияда

көрсету

Көрсету – көрнекілік принципін іске асыру процессі, экскурсиялық объекттермен көру арқылы танысу (мысалы, архитектура ескерткіші мен). Экскурсияда көрсету – объекттерден көру ақпаратын сыртқа шығаратын көп планды процесс. “Көрсету” арнайы термин ретінде экскурсионист ғалымдармен енгізілген. Экскурсиялық методикалық әдебиетте кең пайдаланады. “Көрсету” және “демонстрациялау” бір мағынаны білдіреді.

Нысанды көрсету – ол экскурсовод пен экскурсанттардың бір мақсатқа бағытталған іс-әрекеттер жүйесі, квалификациясы бар маман басшылығымен объекттерді бақылау.

Көрсетудің міндеттері

- 1) Экскурсанттарға алдында тұрған экскурсиялық нысанды көрсету;
- 2) Жойылған нысандарды көрсету (тек қана суретте сақталған);
- 3) Осы жерде болған тарихи оқиғаны елестету арқылы көрсету;
- 4) Осы жерде болған тарихи қайраткердің (жазушының, суретшінің, қолбасшының) іс әрекетін көрсету;
- 5) Суреттеп жатқан нысанды сол кезде қандай болғанын көрсету.

Көрсетудің шарттары

Экскурсиялық нысандарды тиімді көрсету үшін, келесі жағдайларды ескеру керек:

- 1) Көрсетудің дұрыс нүктелерін табу;
- 2) Көрсетудің тиімді уақтысын таңдау;
- 3) Тақырыпқа қатысы жоқ нысандардан экскурсанттардың көңілін бұру;
- 4) Нысандарды көрсеткенде экскурсанттардың қимылын методикалық тәсіл ретінде пайдалану;
- 5) Экскурсия жүргізушісінің білімі мен біліктілігі;
- 6) Экскурсанттардың нысандарды бақылауға дайындығы.

Архитектуралық нысандарды көрсетудің ерекше шарттары бар. Мысалы, архитектуралық ескерткішті көрсеткен кезде оның алдында тұру дұрыс болмайды, себебі тек бір бөлігі ғана көрінеді.

1) Сағатына 50-60 км жылдамдықпен жүріп баражатқан автобустың терезесінен көрсету;

3) Тұрған автобустың терезесінен, автобустан шықпай, көрсету

Көрсетудің түрлері

2) Жай жүріп баражатқан автобустың терезесінен көрсету;

4) Аялдамада, автобустан шығып көрсету.

Экскурсияны жүргізу әдістері

□ **Экскурсияны жүргізу әдістері экскурсия жетекшілері жұмысының спецификалық құрылысын құрайды. Бұл әдістемелер экскурсияның спецификасынан шығады, яғни көрсетілім мен әңгімелеп берудің ұйқасуы және экскурсия жетекшілерінің объектіден объектіге орын ауыстыруы. Экскурсияға қатынасушылардың алып отырған білімі объективті әлем құбылыстары мен зерттеліп отырған пәнді тікелей қабылдауға негізделеді. Сондықтан экскурсия көрнекі оқыту (сурет, үлгі, фотосурет және т.б.) жүйесінде маңызды орын алады.**

❖ Экскурсиялық әдістеме көрсетілім және әңгімелеу сияқты түсініктермен тығыз байланысты

Көрсетілім әдістемесі – экскурсиялық әдістеменің дайындық көлемі мен қиындығы және жүзеге асырылуы бойынша көп бөлігі.

Әңгімелеу әдістемесі – әдістеменің бірінші бөлігіне бағыныштылық сипатта болатын аз бөлігі.

■ **Көрсетілімнің әдістемелік тәсілдеріне:**

- *алдын- ала қарау тәсілі;
- *панорамалық көрсетілім тәсілі;
- *реконструкция тәсілі;
- *көру монтажы тәсілі;
- оқиғаларды бір орталыққа біріктіру тәсілі;
- *көрі арқылы салыстыру тәсілі;
- *абстрогирование тәсілі;
- *интеграция тәсілі.

◆ Әңгімелеудің әдістемелік тәсілдеріне:

- *анықтама беру тәсілі;
- *сипаттау тәсілі;
- *мінездеме беру тәсілі;
- *түсіндіру тәсілі;
- *комментарий жасау тәсілі;
- *репортаж жүргізу тәсілі;
- *цитата келтіру тәсілі;
- *сұрақ- жауап тәсілі;
- *күәгерлерге кілттеме жасау тәсілі;
- *тапсырма беру тәсілі;
- *жаңа материалдарды беру тәсілі.

- Экскурсия объектілеріне туристердің қызығушылығын арттыру үшін экскурсия тақырыбының ерекше белгілерін жарықтандыру қажет. Тарихи оқиғамен немесе дәуірмен тығыз байланысын объектінің танымдық құндылығы қолданылады, әйгілі ғылым және мәдениет қайраткерлерінің шығармашылығы және өмірімен, оларды туристердің эстетикалық тәрбиелеу мақсатында қолдану мүмкіндігі.
- Туристерге қызығушылық арттыру үшін экскурсияға ең үлкен әйгілілікке ие болатын объектілерді қосқан орынды. Мысалы, Жібек Жолы бойындағы қалалар, орталық Қазақстандағы археологиялық қазбалар орналасқан жерлер (Әлкей Марғұлан маршруты бойымен). Объект туралы әңгіме айтқанда тарихи, мәдени ескерткіштің немесе құрылыстың өзгешелігін, ерекшелігін ерекше атап өткен жөн. Мысалы, Ұлытаудағы Жошы хан, Алаша хан кесенелері, Ахмет Йассауи кесенесі. Объектінің айқындалуына, демек оның өзгеше фонымен немес қоршаған ортасымен өзара әрекеттесуіне зейін қойған жөн. Мысалы, Санкт – Петербордағы ажырасатын көпір.

Дифференциаланған тәсіл

- Бұл тәсіл бойынша экскурсиялық топтар экскурсанттардың жас ерекшеліктерін ескере отырып құрылады: балалар, жастар, орта жастағы адамдар, зейнеткерлер үшін. Осы топтардың әрқайсысы үшін экскурсиялар қозғалыс әдісімен, ұзақтығымен, материалды ұсыну әдісімен және мазмұнымен ерекшеленеді. Топтар экскурсанттардың кәсібі бойынша да қалыптасады.

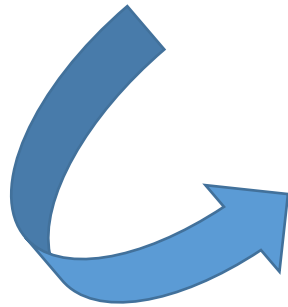

Экскурсия процесінің тиімділігі көбінесе экскурсоводтың экскурсияның барлық кезеңдеріне дифференцияланған көзқарасты шебер қолдануына байланысты. Экскурсоводтың топпен байланысы тікелей сипатқа ие, сондықтан ол экскурсияның мазмұнына, қарқынына, лексикасына және т.б. түзетулер енгізе отырып, өз әрекеттерін түзетуге міндетті.

Кейбір топтар өздерінің психикалық қабылдауы мен даму деңгейі бойынша экскурсиялық материалды қабылдауға дайын, ал басқалары оған дайын емес болуы мүмкін. Кейбіреулер сенсорлық сәттерді қабылдауға бейім, ал басқалары логикалық. Осыған сәйкес, экскурсанттардың осы санаттарының әрқайсысы үшін экскурсия әдістерін бірдей және біркелкі қолдануға болмайды.

- Экскурсиялық аудиторияның мүшелерінің экскурсоводпен, бір-бірімен, шоу объектілерімен нақты визуалды және есту байланысының болуы міндетті. Экскурсияда қауымдастық сезімі барлық қатысушылар бір толқында , бір визуалды ортада болғанда пайда болады. Ол үшін экскурсовод экскурсияның басында топпен байланыс орнатып, оның мүдделерін, білім деңгейін анықтап, осыған сүйене отырып, тақырып бойынша әңгіме жүргізу керек.

Ең алдымен экскурсияны олардың экскурсияға қатынасы негізінде топтастыру қажет. Осы тұрғыдан алғанда, туристер экскурсияға үлкен немесе аз қызығушылық танытады. Сонымен қатар, осы типологиядағы кәсіби, әлеуметтік-мәдени, жас көрсеткіштері, сондай-ақ білім деңгейі ескерілмейді. Жіктеудің бұл түрін Б. Ф. Омельченко ұсынған және экскурсанттардың 3 негізгі санатын қамтиды.

- Экскурсиялық жұмыстың едәуір бөлігі дәл осындай экскурсанттарға қызмет көрсетуге негізделген: балалар, студенттер, жұмысшылар, яғни әр түрлі кәсіптегі адамдар, мәдени деңгейі, жасы, бірақ бір нәрсеге ұқсас - білім алуға ұмтылу, сондықтан оларды кез-келген экскурсия тақырыптары қызықтырады.
- Шартты түрде "менің көзқарасымды нақтылаңыз" деп белгіленген экскурсияға қатысушылар. Бұл санаттағы туристер кең білімге ие, белгілі бір білім саласына, мысалы, тарих пен өнерге тұрақты қызығушылық танытады. Олар өздеріне қызықтыратын мәселе немесе тақырып бойынша білімдерін толықтыру немесе өз көзқарастарын нақтылау міндетін қояды. Бұл олардың алдағы экскурсия тақырыбын мұқият таңдауын түсіндіреді. Мұндай экскурсанттармен жұмыс экскурсиялық тақырыпты үнемі кеңейтуді қажет етеді.
- Бос уақытын нақты мақсатсыз қызықты іс-шаралармен толтыруға тырысатын туристер. Алайда, экскурсия барысында осындай экскурсиялардан тұратын топта стратификация жүреді. Бөлім қатысушылардың, мүдделі объектілерді көрсету және увлеченная қызықты мақалалар әзірледі экскурсовод, анағұрлым белсенді. Топтың басқа бөлігі сыпайы қызығушылық танытады, кейде экскурсияның мазмұнына немқұрайдылығын жасырмайды.

- Әрі қарай, әр жастағы экскурсиялық топпен жұмыс істеудің кейбір ерекшеліктерін қарастырамыз. Балаларға арналған экскурсиялар, жалпы білім беру элементтері маңызды орын алатын ересектерге арналған экскурсиялардан айырмашылығы, процеске көбірек білім беру сәттерін қосуды қамтиды. Экскурсиялар неғұрлым белсенді өткізу формасымен, маршрут бойынша жылдам жүру қарқынымен, әңгіме түрінде әңгіме құрумен сипатталады. Балаларға экскурсия жүргізетін гидке үлкен талаптар қойылады. Ол ең алдымен тәрбиеші, мұғалім болуы керек. Ол балалар аудиториясын түсіну, олардың реакцияларына сезімтал және мұқият болу, олармен тез және оңай байланыс орнату білу, экскурсия кезінде олардың назарын аудару үшін балалардың психологиясын білуі керек. Бастауыш мектеп жасындағы балалармен экскурсиялық жұмыстың мазмұны мен әдістемесі осы жастағы психологиялық ерекшеліктерге байланысты. Бастауыш сынып оқушыларындағы танымдық процесс мектепте алынған ақпарат, идеялар мен ұғымдардың көбеюіне байланысты тереңірек және мағыналы болады. Осы жастағы балалар біртіндеп әртүрлі құбылыстардың себептері мен заңдылықтарын игеруге келеді, Білім белгілі бір дәрежеде реттелген сипатқа ие болады.

- Орта мектеп жасы (10-14 жас) балалық шақтан ересек адамға ауысады, психиканың қайта құрылуы жүреді, адамдармен қарым-қатынастың ескі, қалыптасқан формалары бұзылады. Оқу іс-әрекеті барысында жасөспірімдердің ойлауы аналитикалық сипатқа ие болады, белсенді және өз бетінше ойлау, ойлау, салыстыру, терең жалпылау және қорытынды жасау қабілеті дамиды. Жасөспірім кезіндегі маңызды өзгерістер есте сақтау мен назар аударудан өтеді, олар барған сайын ерікті бола бастайды және ұйымдастырылған, реттелетін және басқарылатын процестердің сипатына ие болады. Экскурсияларда олар аналогияға, салыстыруға негізделген нақты ақпаратты тез есте сақтайды және жадында берік сақтайды, сондықтан экскурсияның мазмұны мен саны жағынан бай болу керек.
- Жоғары сынып оқушылары үшін (15-18 жас) әртүрлі тақырыптарға экскурсиялар жүргізуге болады. Олар тарихи және сәулет, өнер тарихы мен әдеби, өндірістік және табиғи экскурсияларға қызығушылық танытады. Жоғары сынып оқушыларымен экскурсиялық жұмыс әдістемесінде осы жастағы психологиялық сипаттамаларға сәйкес келетін формалар ретінде диалог, әңгіме, пікірталас кеңінен қолданылады. Дәл осындай формалар, әрине, орта мектеп жасындағы экскурсиялық тәжірибеде қолайлы.

Экскурсия жүргізу кезінде экскурсовод белсенділік деңгейі (жоғары немесе төмен) экскурсанттардың әрқайсысының психикалық жағдайына байланысты екендігіне қарай нақты топқа бағдарланады.

Бірінші психологиялық топқа құрылымдық типтегі туристер кіреді. Олар шынымен экскурсия тақырыбына қызығушылық танытады, қажетті ақпарат пен білім алуға тырысады, бір сөзді немесе шоу нысанын жіберіп алмауға тырысады. Бұл одақтастар және гидтің негізгі көмекшілері.

Екінші топқа өте белсенді түрді құрайтын экскурсанттар кіреді. Олар бұл экскурсияны күтіп, оған барғысы келмеді, сонымен қатар оған белсенді қатысқысы келді. Алайда, кейбір жағдайларға байланысты (автобустың кешігуі, ауа-райының нашарлығы және т.б.) олар экскурсияны бұзылған көңіл-күймен бастады, содан кейін наразылықтың қатты көрінісі, репликалардың айқайы, орындардан секіру болуы мүмкін. Егер экскурсовод осы типтегі экскурсанттарға көзқарас таба алмаса және оларды тыныштандырса, онда олар экскурсияны бұзуы мүмкін.

Үшінші топты келісім үлгісіндегі туристер құрайды. Бұл адамдар экскурсияға көп ықылассыз келді, сондықтан олар одан қызықты ештеңе күтпейді. Экскурсия кезінде олар тек көрікті жерлермен айналысады. Кейде олар гидтің айтқанын тыңдай алады, егер бұл оларға қызықты болып көрінсе, онда олар экскурсияны қабылдау процесіне қатыса алады. Олардың әрі қарайғы мінез-құлқы саяхатшылардың бірінші тобынан ерекшеленбейді, ал гид олардың өсіп келе жатқан қолдауын сезінеді.

Төртінші топ Үстірт типтегі экскурсанттарды біріктіреді. Бұл экскурсияға бей-жай қарамайды, олар оған мүлдем қызығушылық танытпайды және оған мұқтаж емес екеніне сенімді. Олар гидке кедергі жасамайды, бірақ экскурсияға тек физикалық түрде қатысатын экскурсанттардың көрінісі жағымды эмоциялар тудырмайды.

Бесінші топ қақтығыс түріне жататын экскурсанттардан тұрады. Бұл гидтің нағыз қарсыластары. Олар экскурсияның мазмұнына қарсы алдын - ала дайындалған: олар гидті, оның мәлімдемелерін, шоу нысандарын және т.б. ұнатпайды.

**Назарларыңызға
рахмет!**